

APRENE

Projetècte d'establiment

APRENE, establiment d'ensenhament superior, es cargat de la formacion iniciala e continua dels ensenhaires dels establiments CALANDRETA.

Prepausa una formacion complèta e desplega una pedagogia cooperativa de dubertura multiculturala e interlingüistica.

APRENE forma a -e per - la pedagogia institucionala.

Es tanben dotat d'un sector recèrca qu' los trabalhs de la còla de formadors-cercaires amb lo Conselh Scientific e las instàncias associadas : Confederacion Calandreta, CIRDOC, Universitat de Perpignan, Università di Corsica, Societat Catalana de Pedagogia, laboratòri Experice Paris VIII, REPAQ, INSPE Montpelhièr...

APRENE forma los ensenhaires de las esòlas Calandreta.

APRENE es lo crusòl de la recèrca pedagogica.

APRENE es l'operator de la formacion designat per la Confederacion Calandreta.

APRENE, l'establiment d'ensenhament superior, coopèra amb totes los actors de Calandreta.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels

L'establiment d'ensenhament superior Occitan APRENE es estat creat lo 26 de febrèr de 1995 a Montpelhièr, e enregistrat al Jornal Oficial de la Republica Francesa lo 19 d'abril de 1995. Es jos convencion amb lo Ministèr de l'Educacion Nacionala dempuèi lo 6 de mai de 1996 e immatriculat al Repertòri Nacional dels etsabliments jol n°034 2007X.

L'establiment APRENE es afiliat a l'Institut superior de las Lengas de la Republica Francesa, pel biais d'una convencion en data del 15 d'octobre de 1997. Creat en 1997, l'ISLRF recampa las sièis rets d'escòlas immersivas en lengas regionalas per la mesa en plaça de la formacion de sos ensenhaires. Aquelas sièis rets son : ABCM-Zweisprachigkeit per l'alsacian/moselan, Seaska pel basc, Diwan pel breton, Bressola pel catalan, Scola Corsa pel còrs e Calandreta per l'occitan. Dempuèi lo 28 de julhet de 1997, una convencion ligava aqueste establiment d'ensenhament superior amb lo Ministèr de l'Educacion Nacionala. Al moment de la masterizacion, una novèla convencion foguèt signada lo 29 d'octobre de 2014 amb lo Ministèr de l'ensenhament superior de la Recèrca e de l'Innovacion.

Le caractèr pròpri de las escòlas Calandreta tal coma es definit per la carta de las Calandretas es d'òrdre lingüistic, cognitiu, pedagogic e ciutadan.

La practica immersiva d'una segonda lenga d'usatge activa de competéncias lingüisticas e metalingüisticas reconegudas coma determinantas dins l'aquisicion dels aprendissatges al sens larg. Necessita l'aquisicion de competéncias lingüisticas suplementàrias e una actitud pedagogica adaptada.

Aqueste caractèr pròpri, detalhat dins la Carta de las Calandretas, justifica l'exigéncia particulara per la formacion dels ensenhaires.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



Las valors de la Republica coma sòcle



Viure ensemble, respectar cadun : la laïcitat, ADN de la cooperacion

La laïcitat es un dels pilars del nòstre ensenhament e de la nòstra formacion. Lo respècte de las diferentas cresenças e la neutralitat del nòstre ensenhament cap a aquelas es afichat dins nòstres diferents tèxtes, en conformitat amb los principis de l'Educacion Nacionala. Dins las practicas de formacion, **la laïcitat es aculhida e gerida per mantunes dels nòstres dispositius cooperatius, en particular dins l'institucion del Conselh de cooperativa, que las decisions, tant d'organizacion coma de contengut de trabalh, i son decididas en tota transparéncia, e permeton atal de precisar los principis fundamentals d'una escòla laïca.** Aquestat punt s'enrasiga dins la tradicion de la pedagogia Freinet e de la pedagogia institucionala - per rampèl, l'ostal d'edicion de l'ICEM, a Canas, s'apelava inicialament Cooperativa de l'ensenhament laïc - e lo respècte de la laïcitat es garantit per la participacion de las institucions republicanas (Comunas, Departaments, Regions), dins nòstres diferents lòcs d'existéncia escolara, federala e confederala.



« Dis-Parièrs » : Aculhir la singularitat

L'enjòc de l'inclusion es en plen relevat, e assumit, per nòstra reelexion e nòstra practica pedagogica, que prepausa solucions agissentas dins la prigondor de las estructures educativas mesas en plaça. D'una part, la luta contra las discriminacions e per l'accessibilitat a l'escòla constituís l'un dels sòcles de nòstres contenguts d'aprendissatges : sensibilizacion a la legislacion en vigor, als dispositius nacionals existents, etc. Mas subretot, la dimension inclusiva es al còr dels principis inicials de la pedagogia cooperativa. Es dins lo dispositiu de las « institucions » (Luòcs de la classa) que la pedagogia institucionala ajuda a far de la classa cooperativa un mitan de lengatge, d'escambis e de practicas ont **cada escolan pòt èsser aculhit, non pas malgrat, mas amb sas singularitats**, qu'aquestas sián a priori andicapantas, o pas.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



La dimension de la lei simbolica, incarnada pel conselh de classa, construtz pacientament la fisança de cada persona, en comptant los mai vulnerables, dins la lei del grop ; aquò permet una vertadièra presa de consciéncia collectiva e individuala de la plaça legitima de caduna e cadun dins la vida del grop, e de la necessitat d'una seguretat e d'una libertat per cada existéncia, condicion sine qua non per un creis seren tan fisic, coma cognitiu o psicologic. Aquel ensemble de presa de consciéncia e de mesa en plaça de dispositius inclusius es l'objèctiu del programa *Dis-Parièrs*, que nasquèt d'un laboratòri co-administrat amb la Federacion Regionala Lengadòc en 2018, e d'una formacion continua que prepausa un apròchi integrat dels diferents dispositius pedagogics.

L'inclusion es pas un imperatiu reservat a una categoria de personas en situacion de handicap : cada subjècte es irreductiblement singular, e es aquesta singularitat que s'agís de reconéisser, d'aculhir e d'ajudar a espelir del biais lo mai possible.



Egalitat en accion, paritat en evolucion

La mixitat e la paritat son un lagui constant del nòstre mòde de trabalh cooperatiu, a cada escala de la nòstra organizacion.

Dempuèi 2004 una formacion continua dels ensenhaires es estada impulsada per APRENE : « egalitat de las astradas ». Avia per tòca, a un moment qu'aquesta tematica apareissiá a pro pena dins la societat, de **recampar ensenhaires a l'entorn d'una soscadissa multiforma en començant per definir e clarificar los tèrmes (egalitat, genre, discriminacions...), puèi en identificant los diferents tipus de discriminacions, e los espacis d'accion (escòla, cort, matèrias, estatuts e foncions).**

Al congrès de Nimes en junh de 2007, una comunicacion en sesilha plenièra permetèt de partejar e de debatre d'aqueste caminament, que contunha a l'ora d'ara dins las formacions inicialas e la formacion continua.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



Al nivèl de la direccion d'APRENE, una paritat s'obsèrva, e aquò dempuèi qu'es estat soscat lo passatge d'una direccion a una codireccion : dempuèi 2020, comptam 4 òmes e 2 femnas. Aquò illustra a l'encòp un desequilibri encara potent, mas tanben lo lagui qu'avèm de trabalhar las representacions per l'engatjament de las femnas dins las foncions de direccion : a l'imatge de la societat, nòstra còla se deu de conéisser un melhorament (estructural coma estatistic) de la paritat de genre dins l'accès als diferents nivèls de responsabilitat. Es una de las orientacions màger de nòstra reflexion e de nòstra practica.



Trabalhar la « mejançariá », condicion de la ciutadanetat : las valors de la Republica

Aquelas diferentas valors forman lo sòcle de la nòstra comunautat pedagogica, e nos intègran a la comunautat educativa de nòstra Republica. Per o dire amb un cèrt umor, seriam uroses que nos diguèsson que sèm las mai publicas de las escòlas privadas. Atal, nos sembla important de remembrar qu'APRENE, en la persona de son fondator e primièr director, Felip Hammel, donèt naissença a l'ISLRF, l'Institut superior de las Lengas de la Republica Francesa. Aquesta estructura es, a la nòstra coneissença, unica a l'escala europèa, en fasent trabalhar mantunes centres de formacion e en consequéncia, en fasent viure amassa sièis bilingüismes : occitan, catalan, basc, breton, alsacian, e còrs.

Demest d'autres exemples, le preambol de la carta informatica adoptada en 2014, illustra perfieitament nòstra inscripcion dins las valors de la Republica Francesa. En efieit, los capítols grands son : *Paratge*, Cooperacion, Libertat, Egalitat, Fraternitat.

Çò que nos singulariza, es l'ensemble teorice e practice de las aisinas e dispositius qu'utilizam e que cream, **per far viure realament de principis tals, e pas nos accontentar de los afichar**. Nòstre estat d'esperit, tant sul plan de la laïcitat coma lo de la ciutadanetat, es lo de las pedagogias cooperativas e popularas nascudas dins lo contèxte de la III^ema Republica, e que jamai arrestèron pas de promòure un acuelh dels mainatges e adolescents de totas las estratas de la populacion, quina qué siá lor condicion fisica ou psiquica, quinas qué sián lors apertenéncias lingüisticas, culturalas, religiosas, e quinas qué sián lors trajectòrias existencialas e familialas.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



Lo projècte d'establiment : dos fundamentals

Un projècte pedagogic cooperatiu e innovant

Lo principi de la formacion APRENE es de far viure als aprenents çò que faràn viure, per la seguida, als escolans. La formacion deu permetre a cadun d'aqesir las competéncias professionalas necessàrias e un argumentari coerent, particularament a prepaus de l'immersion, de la pedagogia cooperativa, e d'aquela causida singulara de transmetre e d'educar.

Lo mestier d'ensehnaire s'apren dins la classa.

L'aprenent deu passar lo mai de temps possible dins lo mai grand nombre de classas possible. Las practicas pedagogicas innovantas exigisson de temps. Innovar es sovent rompre amb la nòrma. Aquò implica de cambiar fonamentalament los rapòrts ensehnaire-ensehat. Es incoerent de pretendre parlar d'innovacion en cors tradicional.

L'establiment APRENE es pas una veirina de pedagogia institucionala mas lo rencontre de dos projèctes de praxis : una praxis lingüistica e una praxis pedagogica.

Aquò's detalhat dins lo tèxte « Pedagogia Calandreta ».

Demanda un actitud d'acuèlh del subjècte dels aprenents, de l'imprevist de las situacions e de la variabilitat dels contèxtes d'aprendissatge. La formacion a una tala practica es longa e permanenta.

S'agís plan d'un camin pedagogic.

Lo mestier d'ensehnaire s'apren, pas per amolonament de blòcs isolats de sabers e de saber-far, mas per la mesa en plaça de tecnicas pedagogicas e didacticas, e per l'acompanhament de las consequéncias d'aquesta mesa en plaça, pels mainatges coma pels adults.

Establiment d'ensehament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



➤ Cooperar per aprene

Lo projècte de formacion repausa sus un dispositiu cooperatiu d'aprendissatge.

Los regropaments d'aprenents son estructurats de biais a analizar lo viscut de cadun e a produire amb los autres. La tòca es de permetre als aprenents de viure çò que lor caldrà far viure dins las classas qu'auràn en responsabilitat.

"Ensenhes pas çò que sabes, ensenhes çò que siás."

La cooperacion pòt venir un reflèxe professional de l'ensenhaire sonque se l'a viscuda, esprovada, experimentada, tastada, ...

Exigís una postura novèla de l'ensenhaire.

De mai aquesta se deu efectuar « en contextè » e cal que siá una causida deliberada de l'ensenhaire. Lo palpejament es indispensable dins lo caminament personal de cadun.

« Cap , pas cap de las grandas adquisicions vitalas se fa pas d'un biais aparentament scientific. Es en marchant que lo mainatge apren aa marchar ; es en parlant qu'apren à parlar ; es en dessenhant qu'apren à dessénhar. Cresèm pas que siá exagrat de pensar qu'un procediment tant general e tant universal siá exactament valable per totes los ensenhaments, los escolars e los autres. » Ceelestin Freinet

Tot procèssus de formacion s'inscriu necessàriament dins un temps long : comprene e analizar las malescadudas, experimentar practicas diferentas e lors efièits, participar, en essent acompanhat, a de procediments de recèrca, d'investigacion, d'experimentacion. **Çò complèxe essent que s'agís sovent de lutar contra sas pròprias representacions, necessita donc confrontacion leiala, agaits autres, ensages.**

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



➤ Una Praxis e una etica de la transmission

Consideram pas l'ensenhair coma un executant de directives e de protocòls decidits en naut luòc, mas plan coma un practician-cercaire.

Cal qu'establisca en permanéncia diagnostics e que prepausa solucions didacticas e pedagogicas. De mai, li cal èsser capable de las explicar e las justificar. Aquesta responsabilitat que pòt semblar pesuga, estant la granda complexitat de las interaccions dins la classa, dins l'escòla e amb los parents, es ahevada per una formacion solida, praxis reala que met en òbra la cooperacion al dintre d'un grop.

"Res dire qu'ajam pas fait" (Fernand Oury)

Totes los ensenhaires formators son engatjats dins un encaminament pedagogic e lingüistic, que per cadun l'estatut i es trabalhat amb exigéncia : bailes, paissèls, paissèls ajudaires. Pas de relacions de tresplomb.

"Es pas amb d'òmes a genolhs que metrem una democracia de pè !" (Célestin Freinet)

Degun es pas jutjat o despreat. Cadun publica sos documents (aprenents, formators, ensenhaires titulars) dins un portfolio electronic, ont son disponibles e utilizables per totes.

- Luòcs, Limits, Leis, Lengatge

L'etica de la formacion es al centre de nòstra preocupacion. Cercam a desvolopar de comportaments que vendràn reflèxes. La vida del grop e lo debanament de la formacion son regulats per de luòcs de decision. Los responsables ne son garants e i devon respondre de lors accions o decisions. **Lo luòc de regulacion es lo conselh.** Element fondamental eissit de la Pedagogia Institucionala, lo Conselh permet a cadun de s'exprimir en seguretat en participant activament a las presas de decisions. Es la pèça mestressa del nòstre dispositiu en matèria d'etica e de regulacion de la vida de grop.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



➤ Una evaluacion eficaça a l'imatge de la dinamica de la formacion

Notar, es metre los aprenents en situacion infantilizanta. Es exerçar un poder arbitrari e sens partatge. Es los manténer dins una inseguretat permanenta.

Al contrari, **avalorar, es donar de valor** : lo sistèma de « cenchas de colors », inventat per Fernand Oury met l'aprenent de faïçon plan mai sanitosa en responsabilitat de sos aprendissatges.

Una classa cooperativa produitz e escàmbia, de luòcs simbolicos de gestion de la paraula i existisson e son questionats e regulats pel grop jos la responsabilitat de l'ensenhaire. Aqueste sistèma encoratja l'emulacion e desamòrça la competicion.

De biais similar, a APRENE, los grops d'aprenents son plaçats dins la meteissa situacion de cooperacion e de produccion. L'avaloracion e la validacion dels aprenents repausa sul dorsier numeric cooperatiu de produccion.

Lenga, cultura occitane e immersion

➤ L'immersion

A Calandreta, la causida de l'immersion es ligada, principalament, a la situacion de diglossia de l'occitan. La lenga se parla rarament ara dins las familhas e dins la societat. En consequéncia, un *input* maximal es necessari per installar un bilingüisme equilibrat.

Los trabalhs de recèrca meton en evidéncia los avantatges cognitius que representa

l'aprendissatge precòç d'una lenga segonda. Fins a l'edat de 10 ans, existís una plasticitat cerebrala que desapareis apuèi. Çaquela, aprene una lenga estrangiera a l'edat adulte presenta tanben avantatges. Dins los faits, quand avisam que los mainatges reüssisson melhor que los adultes, es sovent en situacion quasi naturala (e non pas escolara), amb una longa exposicion a la lenga, e d'interaccions importantas amb natus o autres aprenents.

D'aquí la necessitat de metre en òbra un mitan e de situacions d'aprendissatge que sián tan naturals coma possible, amb un public adulte e amb los mainatges.

Nòstre projècte es fòrt a l'ora d'ara d'una experiéncia irrefutable dins lo domeni de l'immersion. Creèrem las escòlas de l'experimentacion en cabuçant dins l'aventura de l'immersion i a mai de quaranta ans e sèm uèi referents e expèrts d'aqueste mòde d'ensenhament. Ne testimònian las sollicitacions nacionalas e internacionalas que contunham d'i respondre. Questionam e fasèm evoluar las nòstras practicas al regard de nòstre trabalh dins las classas, coma nos apuejam suls esclaratges necessaris que pòrtan las sciéncias sus aquel subjècte.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



➤ Camin de lenga

« Camin de lenga » es una innovacion pedagogica que nos sembla representar una avançada considerabla dins lo biais d'imaginar l'avaloracion de la lenga dels aprenents.

En conformitat amb lo Quadre Europèu Comun de Referéncia per las lengas, prepausam **un dispositiu rigorós per menar l'aprenent a conscientizar sa pròpria progression**. S'agís d'aviar un vertadièr cercle vertuós alimentat per l'energia e la fòrça portaira del collectiu.

Camin de lenga apareis lèu-lèu coma una evidéncia en rason de son analogia amb la nocion de biografia lengatgièra, dita *Piadas de lengas*, dins lo contèxte del projècte *Familhas de lengas*. De mai, lo caractèr olistic e cooperatiu de las practicas pedagogicas d'APRENE constituïsson tant val dire de sus mesura per çò qu'es de la mesa en òbra d'aquela aisina recenta. Luòcs de paraula, reciprocitat dels escambis, produccion... autorisan la presa en compte de la singularitat dels aprenents, de la varietat de las experiéncias, e dels repertòris de coneissenças e competéncias mutualizablas que ne resultan. Es dins aquel mita, que la vida de grop i empusa lo desir d'aprene, que *Camin de lenga* s'i ven empetar per finalament s'institucionalizar.

Per tal que los progrèsses de cadun prengan un aspècte escambiable e que s'actualizen en permanéncia, estructuram *Camin de lenga* pel biais d'aisinas coma lo portfolio, lo referencial de produccions, la grilha de seguit dels progrèsses, e de luòcs tals coma las *Botigas* (ensenhament mutual), *l'Amalhada* (punt d'etapa) e la *Pagèla* (avaloracion).

Nos encaminam donc cap a mai de coeréncia amb nòstras causidas pedagogicas, considerant l'aprendissatge de la lenga-cultura, non pas coma una successiòn de corses magistrals que lo formator solet ne decidiriá los contenguts, l'avancament e las consequéncias, mas jos l'angle d'un **apròchi global propici a l'escambi e al partatge de sabers**. L'eficacitat de l'immersion en tant que metòde ten principalament a la situacion naturala dels aprendissatges que suscita.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 - APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels



➤ La lenga d'una cultura PCI

I a pas de cultura sens lenga ni de lenga sens cultura. Cada lenga es reveladoira d'una cultura que n'es al còp lo producte e la productritz. La lenga permet de se connectar als rasics culturals e d'afortir lors ligams al dintre d'una comunautat. De mai, la lenga a foncion de transmetre lo patrimòni viu. La nocion de Patrimòni Cultural Immaterial fa part uèi de las preocupacions de l'UNESCO que ne definís los contorns amb precision. Es un concèpte que nos esforçam de socializar e de far viure dins nòstra formacion iniciala coma continua dins la mesura que correspond a valors que l'establiment pòrta : **afortir lo dialòg intercultural, respectar lo biais de viure de cadun, sosténer lo sentiment d'identitat e de responsabilitat al còr d'una comunautat e de la societat al sens larg**, son obradors aitant ambiciosos coma fundamentals per lo que desira la patz entre totes.

➤ Del bilingüisme al plurilingüisme

L'occitan es considerat al còp coma objècte d'aprendissatge, lenga d'ensenhament e mitan de cultura. Las recèrcas scientificas pròvan qu'un bilingüisme operacional es pas l'addicion de dos monolingüismes parallèls mas puslèu la **construccion de doas lengas al meteis temps que se noïsson entre elas de transferiments d'aprendissatges langatgièrs permanents**.

L'escomesa pedagogica es que los aprenents faskan l'experiéncia, non solament del bilingüisme, mas tanplan de la gimnastica intellectuala desmultiplicada que n'es portaira tota practica interlingüistica, que descobriscan per aquela experiéncia una aptitud a la dubertura e a la flexibilitat cognitiva que se desplegarà al long de lor vida professionala e personala, plan al delà del simple bilingüisme occitan-francés. La tresena escomesa es pròpriament etica e ciutadana : lo multilingüisme es l'aliat mai segur de la dubertura a l'autre, de çò que se pòt nommar multiculturalisme, aisina mai adaptada a une societat plurala, dubèrta e ciutadana.

Establiment d'ensenhament superior occitan APRENE

Siret 414 341 099 00045 APE 8542Z - RNE 034007X - NDA 76341264334

Maison de la vie associative Daniel Cordier - Boîte n° 116 - 2, rue Jeanne Jugan 34500 Béziers
04 67 28 75 36 - aprene@aprene.org - <https://aprene.org>

Partenaires institutionnels

